

צווייטע ביריגע אויסגאבע

צייטשריפט פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

פֿערלאג: חברת "אחיאסף".

ערשיינט יעדע וואך.

פרייז פון מודעות (אנאנסען):

פֿיר יעדע קליינע שורה פעמיט אויף דער לעצטע ווייטע: 40 העללער, 40 פֿעניג, 20 קאפ. פֿיר יעדע קליינע שורה פעמיט אויף דער ערשטע ווייטע 60 העללער, 60 פֿעניג 30 קאפ.

אדרעסע פֿיר רוסלאנד:

Издательство Ахисаф, Варшава. — Verlag Achiasaf, Warschau.
פֿיר אויסלאנד: Administration „Der Jude“, Krakau, Gertrudy 16.

אבאנאמענטס-פרייז:

עסטרייך-אונגארן: יעהרליך 5.— קראנען; האלב-יהרליך 2.50 קראנען.
רוסלאנד: 2.— רובל; 1.— רובל.
דייטשלאנד: 4.50 מארק; 2.25 מארק.
ענגלאנד, אמעריקא: 4.— שילינג; 2.— שילינג.
איינצעלנע נומערן 6 קאפ. (מיט פֿארטא 8 קאפ.).
פֿיר ענדערן די אדרעסע 20 קאפ.

KRAKAU, 5 November 1902.

Nr. 44 II.

קראקוי, חשוון תרס"ג.

אינהאלט: די ישיבות, ישראל. — פאליטישע ידיעות. — היגענע, ד"ר י. מ.—ן. — די יודישע וועלט. — נאך ימים טובים. (ערצעהלונג). מ. ב. לאוועוויט.

די ישיבות.

ווער קען ניט די פֿרומע יודען, די משולחים, וואס פֿאהרען ארום מיט ווייטערע כתבים און ביבעליך אין אלע יודישע שטעט און שטעטליך, דערפֿער און ישובים, און קלויבען געלד פֿאר די ישיבות?

וויפֿעל געלד נעהמען ארויס אט די דאזיגע משולחים פון אונזערע ברידער? גענוי וויסען מיר דאס ניט, ווייל די ישיבות גיבען קיינעם ניט אב קיין חשבון פון ווייטערע הקנסות מיט הוצאות, קיינער ווייסט ניט וויפֿעל געלד בלייבט ביים משולח און וויפֿעל קומט אן דער ישיבה און וואס ווערט פון דעם געלד, דאך קענען מיר נאך דרייסיגט נאנען, אז די סומע, וואס די משולחים שלעפען ארויס פון אונזערע שטעט, בעמערעפט ביז א פיערסטע מיליאן רובעל א יאהר, א גרויסער סהייר (אויב ניט דער גרעסטער) פון דעם געלד בלייבט ביי די משולחים, אויף וועג הוצאות, אויף לעבען און געבען גרן קינדער... און דאס איבעריגע קומט אן די ישיבות.

ישיבות האבען מיר ניט וועניג: אין מיר, קאזאק, סלאבאדקא, סלוצק, טעלז, מאקאו, לאמא, איישישאק, סלאנים און נאך אַנ-דערע שטעט, עס איז דארום בראי צו בעמראכטען אביסל און דורכשמועסען יוד וועגען ווי.

די ערשטע שאלה איז: צי בעדארפען מיר ישיבות איבערהויפט?

אויב מיר ווילען זיין אמת, מוזען מיר ענטפערען: הלאזי וואלטען מיר די ישיבות ניט געהאט! פיער בעסער וואלט גע-ווען, אז אנשטאט די פינסטערע פאנאמישע ישיבות, וואס פֿיהרען יוד אָהן שום השגחה און אַרדנונג, ואל זיין ביי אונז א גרויסע ראבינער-שולע, מיט א פראגראמע מיט אַרדנונג, מיט השגחה;

א שולע וואס ואל אונז געבען רבנים וועלכע מוזען "צו גאט און צו לייט", רבנים מיט וועלטליכע קענטניש, מיט בילדונג, רבנים וואס וואלען פֿערשטעהן די לאנדס-שפראכע און דעם גייסט פון דער צייט, דאמאלס וואלטען מיר פֿטור ווערען פון דער דא-פֿעלטער רבנישקייט, מיר וואלטען ניט בעדארפט אויסהאלטען אי א "דוקאטונעס" רב צו פסקן-שאלות אי א "קאזאנעס" רב צו פֿיהרען די מעטריקע ביכער...

מיט דעם פיערסטע מיליאן, וואס מיר געבען יעדעס יאהר די משולחים, וואלט מען געקענט אויסהאלטען די גרעסטע ראבינער-שולע, צונעהמען די בעסטע לעהרער און בעזארגען דאס גאנצע פאלק מיט רבנים וואס וואלען זיין גרויס אי אין תורה אי אין קענטניש.

ווייל אבער מיר האבען ניט קיין ראבינער-שולע און די פֿרומע פארטיי דערלאזט ניט, אזא שולע ואל ווערען, ווייל זיי געדענקען נאך די אלטע ראבינער-שולעס פון ווילנא און ויטאמיר, וועלכע האבען יוד שטעכט געפֿיהרט, דארום זענען אליין פון יוד אויסגעוואקסען די היינטיגע צעהנדליגער ישיבות, וואו עס זיצען בחורים און יונגע לייט און לערנען ביי א ראשי-ישיבה, וועלכען קיינער קלויפט ניט אויס און ער טהוט אין דער ישיבה וואס ער וויל...

און עס קומט די צווייטע פראגע: וועלכען נוצען ברענגען זיי, און איז בראי מיר וואלען אויף זיי יעדעס יאהר אויסברענגען אזוי פיעל גאלד?

די ישיבה בעדארף דאך ערציהען רבנים, טהוט זי דאס? ניט זי אונז וועגנשטענען גרויסע רבנים אין לערנען?

מיר מוזען אויף דעם אויף ענטפערען "גיין". דאס רוב תלמידים פון די ישיבות ווערען נאכדעם פֿערשלונגען פון פאלק.

צאהלען הונדערט-טויזענדער רובעל א יאהר צו אויסהאלטען
אנאלגע טרמער?

עס מוז געמאכט ווערען עפנים א ארדנונג אין די ישיבות.
עס קען שוין לענגער אזוי גיט בלייבען!

ערשטענס מוז געדע ישיבה צושיקען יעדעס יאהר א
רעכענונג. לאז יעדער געבער וויסען, וואו זיין גילדען אדער
קערבעל איז אהינגעקומען. דער חשבון בריוף גיט זיין דוקא
געדורקט. ער מעג זיין געשריבען אין צושיקט פרינוואט. יעדען
אויף זיין אדרעס.

צווייטענס מוז ווערען עפנים א השגחה אויף די ישיבות.
זיי זאלען זיך ניט פיהרען ווי א שייף און רודער. מיר בעדארפען
זיך א נעמס געבען צו זיי, ארויסטרייבען די פינסטערנישט און
אריינברענגען א ביסל ליכט.

מיר האבען דאס רעכט צו פאדערען, אז די עמליכע ב'נים
וואס וואקסען ארויס פון די ישיבות, זאלען זיין גיט קיין ב'מלכות
נאר מעגלעך, מיט א ביסל קענטניש. מיט אפענע אויגען און
פרישען גייסט.

אז גישט — איז וויקליך א שאד אויף יודיש געלד וואס
נעהט לאבור; א שאד צו געבען אפילו א איינציגע קאפינקע אויף
די ישיבות!
י ש ר א ל י.

פאליטישע ידיעות.

— מרבה נכסים מרבה דאנה — ווער עס האט פילע גיטע-
האט פילע זאג, דאס איז מקוים געווארען ביי ענגלאנד. איהרע גיטער
זענען פערשפרייט אין אלע טהיילען פון דער וועלט, זי האט קא-
לאניעס אין גרויסע לענדער אין אייראפא, אזיען, אפריקא, אמעריקא
און אויסטראליען. דערפאר האט זי שטענדיג קלאפאט, שטענדיג זאגן.
ערשט ניט לאנג האט זי געענדיגט די לאנגע, ביטערע מלחמה מיט
די בורען, וועלכע האט איהר געקאסט אזוי פילע געלד און בלוט,
האט זי שוין א פרישע מלחמה מיט א שווערען פיינד, אונדער נייער
בעל-דבר איהרע איז דער משוגענער מולא.

אין מורח-זייט פון אפריקא, ביים ברעג פון טייך אדען, גע-
פינט זיך א לאנד וואו עס וואהנען שווארצע מעגשען וועלכע הייסען
„סאמאלען“ און דאדורך רופט מען זי „סאמאלי-לאנד“.

די סאמאלען האבען זעהר פיינד די ווייסע מעגשען, ריה די
אייראפעער וואס קומען אהין, אין יאהר 1865 איז אהין געקומען א
חברה געלערנטע דייטשען, אויספארשטען און בעשרייבען דאס לאנד;
די סאמאלען זענען אויף זיי בעפאלען און אויסגעהרגט ביי איינעם. די
אייראפעער האבען זיך אבער ניט איבערגעשראקען און ווייטער גע-
פרובט דארט ויער גליק; דייטשען, איטאליענער און ענגלענדער הא-
בען זיך געסטארעט ווערען מחותנים מיט די סאמאלען, אבער אומ-
זיסט — די סאמאלען האבען ניט אויפגעהערט צו ווייזען די געסט
ביטערע פיינדשאפט.

יעצט איז דארט אויפגעשטאנען א נביא אדער א כהן (מולא),
וועלכען מען רופט „דער משוגענער מולא“ דורך זיין דרייטשקייט און
זיין הייסע אמונה. ער האט אָנגעצונדען אזא שנאה צווישען די איינ-
וואהנער, אז זיי זענען אלע ארויס קענען די ביסל ענגלענדער, וואס
האבען געהאט די העזה קומען אין זייער לאנד.

ווערען קרעמערס, מלמדים אד"ג, נאר גאנץ ווינציגע בלייבען
ביים לערנען. יעדער רב, וואס וואקסט ארויס פון דער ישיבה,
קאסט אויף אב שענע טויזענדער רובעל — און וואס האבען מיר
פאר די טויזענדער? א ב'מלך, א באקקנוועטשער, וואס לעבט
פערשלאסען אין ווינע ד'קת אמות און איז פערמיר פון לעבען.
האט נאר גיט קיין בעגריף ווי צו פיהרען א געמיינדע און זארגען
פאר איהר מאראלישען צושטאנד...

ווער איז אין דעם שולדיג? מאקי נור מיר אליין, וואס
גיבען געלד און פערלאנגען גיט קיין חשבון; אויף קאסטען די
ישיבות בלוט און מיר אינטערעסירען זיך נאר גיט צו וויסען,
וואס אין זיי טהוט זיך.

און אין די ישיבות קומען פאר נעהר אינטערעסאנטע
זאכען, וועלכע מיר וואלטען דוקא בעדארפט וויסען.

איהר האט מכתבא געהערט וואס ס'איז פארעקומען אין
מירער ישיבה, ווי מען האט דארט געוויסע פון גאס בעלי-עגלות
מיט שמיריק, שלאגען די ישיבה-בחורים, פאר וואס זיי האבען
דערצערנט דעם פאנאטישען ראש-ישיבה, אבער פיער שענערע
מעשיות טהוט זיך אין סלאצקער און סלאבאדקער ישיבות.

אין סלאצק לערנען קרוב פון ניינציג יונגע לייט, זיי בע-
קומען שטיצע פון דער ישיבה א ערף פון צוויי רובעל א חודש,
און ווייל דאס איז וועניג, זוכט זיך יעדער צו געפינען עפנים
יונגיר לערנען איהם און בעקומען דערפאר עמליכע גראשען.

די ישיבה-ניקטס לערנען פון 10 איינגער אין דער פריה ביו
10 אין אונזער שעה האבען זיי פריי אויף מיטאנעסען.
נאכדעם מווען זיי זיך ערשט נעמען און לערנען מו"ק. דער
ראש ישיבה איז א שרעקליכער פאנאטיקער, דערזעהנדיג אז
צווישען די בחורים האט זיך אריינגעהאפט דער ציוניזמוס און
מאנכע לערנען נאר שטילערהייט קענטניש, איז ער געווארען
שטארק אין בעס און האט זיך שטארק גענומען רודף'ן די
„אפיקורסים“ און ציוניסטען. ער האט אראפגעבראכט דריי
שפיאנען, וואס זוכען און נישטערען, און אז זיי געפינען ביי א
בחור א העברעאיש אדער א רוסיש ביכר, אדער ער נעהט
ה'ילה אין דער ביבליאטעק פון די ציוניסטען געהמט מען ביי
איהם באלד צו די שטיצע, די 2 רובעל א חודש, מען נאנט-אן
די עלטערן, גיט געבען זיי לערנען זייער קינד, מען רודף'ט און
מרייבט זיי ארויס פון דער ישיבה!...

דאס וועלכע איז אויף אין סלאבאדקער ישיבה, אף און
וועה איז דעם בחור, ביי וועלכען מען דערמאנט עפנים א העב-
רעאיש ביכר אדער א העברעאישע צייטונג, באלד מרייבט
מען איהם דורך גאר אהן כחמנות!

דער פינסטערער פאנאטיזמוס האט זיך פערשפרייט אין
די ישיבות; דער ציוניזם איז דארט מרפא; טאמער לערנט דער
יונגער-מאן עפנים קענטניש, געהמט מען ביי איהם אב דאס
שטיקל ארעם ברויט, דאס ברויט וואס גיט דער ראש-ישיבה
מיט ווינע שפיאנען געבען, נאר וואס מיר געבען! די ישיבות
זענען געווארען א געסט פון נאכט-פויגעל, וואס שיינען פאר דער
ליכט; דארט האט זיך אויסגעשפרייט די פינסטערנישט — און
מיר זאלען נאך דארויף געבען געלד? אינזער ארעם פאלק זאל

אויף אויסלענדישע תבואות, וועלען די אויסלענדישע מלוכות פון זייער זייט ארויפלענען א גרויסען צאל אויף דייטשע סחורות און דייטש-לאנד וועט נישט האבען וואו אויסברענגען איהרע מאשינען מיט אלע אנדערע סחורות, וואס זי פערפלייצט מיט זיי אלע לענדער.

עס איז נישט קיין וואונדער, אז די צאל-פראגע האט אויסגע-קאכט גאנץ דייטשלאנד ווי א קעסעל, און די רעגירונג איז געווען אין גרויס פערלענענהייט, נישט געוואוסט וועמען נאכגעבען. דער קאנצלער גראף בילא האט זיך געדרייט ווי א שלאנג, ער האט פאר'ן פאר-לאמענט פארגעלעגט א פראיעקט, וואס זאל צופרידען שטעלען ביידע פארטייעס, דהיינו איינפיהרען א מיטעלמעסיגען צאל אויף די אויס-לענדישע תבואות. אבער פון זיין פראיעקט זענען ביידע צדדים נישט צופרידען: די גוטס-בעזיצער זאגען, אז דאס איז צו וועניג אויף שיערן זי פון קאנקורענציע, די ארבייטער ווידער זאגען, אז דאס איז צו פיל, זיי פערלאנגען מען זאל גאר אין גאנצען בעפרייען פון צאל דאס גרויס וואס קומט פון אויסלאנד.

דער פארלאמענט האט דעם פראיעקט פון דער רעגירונג איבער-געגעבען א בעזונדערער קאמיסיע, די קאמיסיע האט אין הונדערט מיט עטליכע צעהנדליג ויצונגען געארבייט איבער'ן פראיעקט, זיך געקריגט און ארומגעריסען אויף יעדער קלייניגקייט און לסוף צוריקגעבראכט איהם פאר'ן פארלאמענט. דער קאנצלער בילא האט ווידער אנגע-הויבען ארבייטען מיט אלע כלים, האלטען לאנגע רעדעס, איבער-רעדען די דעפוטאטען, זיי זאלען אננעהמען דעם פראיעקט, אבער אומזיסט! דער פארלאמענט האט נישט מסכים געווען, און דער פרא-יעקט איז אומגעפאלען!

דערווייל ענדיגט זיך באלד דער טערמין פון די האנדעלס-טראקטאטען, וואס דייטשלאנד האט געמאכט מיט די אנדערע מלוכות, און די רעגירונג איז אין דער קלעם, פון איין זייט זאגט מען, אז זי וועט מוזען פערמאכען דעם היינטיגען פארלאמענט און מאכען נייע וויבאָרעס, אפשר וועט זי ביי די נייע דעפוטאטען פועל'ן, זיי זאלען איהר נאכגעבען; פון דער אנדערער זייט רעדט מען, אז קאנצלער בילא וויל זיך אָבזאָגען פון זיין שטעלע, אזוי ווי עס פיהרט זיך אין יעדער לאנד פון קאנסטיטוציע: אז דער פארלאמענט געהט נישט אָן א פראיעקט פון דער רעגירונג, זאָוען זיך די מיניסטערן אָב פֿון זייערע שטעלעס...

ה י ג י ע נ ע

וועגען קינדער-ערגעהונג.

1.

אין אונזער היינטיגען ארטיקל וועלען מיר רעדען וועגען א זאך, וואָס איז וויכטיג פאר'ן קינדס געזונד נישט וועניגער פֿון ערגעהונג און לופט, מיר וועלען רעדען וועגען ריינקייט. צו אונזער גרויסען בעדויערען מוזען מיר ארויסזאגען דעם ביטער-רען אמת, אז אונזערע ביידער זענען שטארק פערנאכטליכטיגט אין ריינקייט. זיי ווילען גאר נישט וויסען ווי מיינער, ווי נויטיג די ריינקייט איז סיי פאר'ן גוף סיי פאר'ן גייסט: זיי ווילען נישט וויסען, אז ריינקייט היט אונזער געזונד און פֿעהריט פֿון פֿיעל קראנקהייטען; זי פֿיהרט צו אַרדנונג, צו אַ אויפגעלעגט געמיטה, צו פֿעהרליכע געדאנקען, בשעת אונזרייניגקייט איז די מוטער פֿון פֿיעל חלאתין, פון זאָרן און אומעס.

אז די ידיעה איז אנגעקומען אין ענגלאנד, האט די רעגירונג ארויסגעשיקט אין סאמאל-לאנד דעם פולקאוויק סוויין מיט צוויי-טויזענד זעלנער. דאס איז געווען פאר א יאָהרען מאי, אנפאנגס איז דעם פולקאוויק געגאנגען נישט-קשה, ער האט גובר געווען דעם משוגענעם מולא און איהם מיט זיין חיל פֿעריאָגט, ווינטער אבער האט דער כולא צונויפגענומען פֿרישען חיל, קרוב פון 30,000 מאן, מיט האַרמאטען און גוטע געוועהר, און יעצט האט ער ארומגענומען די ענגלענדער, סוויין בעט כסדר הילף פון זיין רעגירונג, זי שיקט ארויס פֿרישע מיליטער, עס קען אָבער זיין, אז ביז דאס נייע מיליטער וועט אַנקומען, וועט שוין נישט בלייבען פון סוויין מיט זיינע אלע זעלנער קיין שריד-ופליט. די פֿאנאטישע סאמאלען וועלען מיט זיי מאכען, פונקט ווי דער מאַהדי פון סודאן האט געמאכט פֿאר 20 יאָהר מיט דעם גענעראל גאדאן, דאמאלס איז אויך געווען אזא מעשה: גאדאן מיט זיין דיוויזיע האבען זיך טיעף אריינגעלאָזט אין לאַנד סודאן, דער שונא האט זיי ארומגענומען און געטויט ביז איינעם! אין ענגלאנד איז מען יעצט שטארק אונרוהיג פֿאר סוויין מיט זיינע לייט.

— דייטשלאנדס קלאפאטען. די דייטשע רעגירונג איז יעצט אין גרויס קלאפאט דורך דעם צאל-טאָריף, וועלכער האט דאס גאנצע לאנד אויפגעריהרט און אנגעמאכט א גרויס גערודער צווישען די פארטייען. כדי אונזערע לעזער זאלען וויסען וואס איז אזוינס דער צאל-טאָריף, וועלען מיר די זאך ערקלערען קורץ.

די גוטס-בעזיצער פון דייטשלאנד, ד"ה די וואס האבען פֿעלדער און גיטער, געפֿינען זיך איצט אין א שלעכטער לאַגע, דען ערשטענס מוזען זיי טייער צאהלען די ארבייטער, ווייל אין דייטשלאנד איז זעהר פֿיעל פֿאַבריקען, וואס געהמען צו אלע ארבייטער, אזוי אז ס'פֿעהלען הענד צו ארבייטען אין די פֿעלדער, אין צווייטענס איז גרויס די קאנקורענץ פון אויסלאנד: מען ברענגט פֿיעל תבואה פון רוסלאנד און אנדערע לענדער, די געבראכטע תבואה קאסט ביליג, קענען נישט די דייטשע-גוטס-בעזיצער שטעלען אויף זייערע תבואות דעם מקח וואס זיי ווילען. על כן פֿאָדערען זיי פון דער רעגירונג, זי זאל ארויפלענען צאל אויף אלע תבואות וואס מען ברענגט פון אויסלאנד, כדי די פֿערמער תבואה זאל קאסטען טייער און נישט קענען קאנקורירען מיט דער תבואה וואס וואקסט אין דייטשלאנד גוטא.

און די גוטס-בעזיצער זענען א שטארקע פארטייע: דאס זענען אלע גרויסע יחסנים, פריצים, אָרער ווי זיי הייסען אין דייטשלאנד „יונקערס", סאמע באַ-אָנען און גראַפֿען, און די רעגירונג וואָלט זיי גערן נאכגעגעבען, ווייל זיי זענען איהר יסוד: פון זיי געהט זי אָפֿצירען, גענעראלען, מיניסטערן און אלע גרויסע בעאמטע, קומט אבער דאס פֿאַלק, די פֿאַבריקאנטען, די מיליאָנען ארבייטער און שרייען, אז דורכ'ן צאל וועט ווערען א יקרות אויף תבואות, אויף ברויט, וואס איז די גרויסטע זאך פאר'ן מענטשן, די יונקערס וועלען אַנקלייבען אוצרות געלד און דאס פֿאַלק וועט פֿעראַרעמט ווערען, די רעגירונג האט נישט געקענט אוועקמאכען זיי מיט דער האַנד, ווייל ערשטענס קען זי נישט אָנהויבען מ'ט'ן פֿאַלק, מיט די ארבייטער, וואס זענען אויך א גרויסע און שטארקע פארטייע, אין צווייטענס, וויל זי נישט שאָדען דער דייטשער פֿאַבריקאציע, וואָרום אלע מאשינען און זאכען וואס ווערען געמאכט אין דייטשלאנד, מוזען ארויסגעפֿיהרט ווערען אין אויסלאנד, און אז זי וועט ארויפלענען א גרויסען צאל

27 גראד ווארימקייט רעמיור (מען קויפט א גראדוסניק פאר עטליכע קאפיקעס, שפעטער צו מעסטען די ווארימקייט פון וואסער). דאס קינד בעדארף אבער נישט צו לאנג זיצען אין דער ווארימער וואנע; דאס שוואכט איהם אב.

אין דער וואנע זאל מען דאס קינד אבוואשען דעם גאנצען קערפער, דעם קאפ אויך נישט אויסוואשען, אויסוויפן און גאנצעם אכשווענע קען מיט ריינע וואסער. געשווינד זאל מען דאס קינד ארויסנעמען פון וואנע און באלד נישט אבווישען. די בעסטע צייט צום באדען איז איידער דאס קינד געהט שלאפען, א שעה אדער אנדערשטאלכען שעה נאך וועטשערע.

מיט'ן באדען אליין איז מען אבער נאך נישט יוצא. מען בעדארף איהם וואשען יעדען טאג פריה און אויף דער נאכט, און איבערהויפט ווען דאס קינד איז פערשמוצט זאל מען איהם באלד נישט אבוואשען. פאר יעדען עסען מוז דאס קינד אבוואשען די הענטליך. מיר האבען שוין אין אינזער פאריגען ארטיקל ערקלערט פאר וואס דאס איז אזוי נויטהייב:

ווער עס קען אויספיהרען, איז זעהר נישט, געבען יעדען קינד א בעזונדער האנטוך און א בעזונדער קעמל צו די האר. די האר בעדארף מען נישט אויסקעמען און אויסבערשטען מיט א הארבארשט — דאס אויסבארשטען שיצט די האר, זאלען נישט ארויספאלען, און נישט ווי א שענעם גלאנץ.

די נענעל פון די הענר און פיס בעדארף מען אפט אבשניידען און אויסרייניגען פון שמוץ.

זעהר וויכטיג פארן געזונד פון קינד איז, ריין האלטען דעם מויל מיט די צייהן. מען בעדארף דאס קינד געוועהנען, רייניגען די צייהן מיט א בערשטעלע און שווענקען דעם האל, אין דער פריה, אין אווענער און אפילו נאך יעדען עסען בעדארף דאס קינד אויסשווענקען די צייהן מיט א ווייך בערשטעלע.

אז א צאהן ווערט קאליע, זאל מען געהן מיט דעם קינד צום דענטיסט, ער זאל דעם צאהן אויסהיילען אדער פלאמבירען. א שלעכטער צאהן שאפט דעם קינד גרויס וועהמאג און דורך איהם ווערען די גע-וונטע צייהן אויך פערדארבעט. און אפילו אז אלע צייהנליך זענען גאנץ, איז כדאי אפט מאל אריינגעהן צום דענטיסט, ער זאל בעטראכט מען און נישט דערלאזען קאליע ווערען.

אז מיר וועלען געוועהנען דאס קינד פון קליינעוויי האלטען ריין זיין קערפער, וועלען מיר קיינמאל נישט האבען קיין קלאפאט מיט איהם: ער וועט נישט וויינען בשעת'ן וואשען, אדרא, ער ווערט אזוי צונעוואהנט אז ער וועט אונז דערמאנען, וואשען איהם און קעמען.

ריין האלטען די הויט האט נאך א מעלה: דאס קינד ווערט געדארטעוועט, געוואהנט צו קאלט וואסער און וועט זיך נישט אזוי לייכט פערקיהלען, ווי די קינדער וואס וואשען נור איינמאל אין טאג דעם פנים, און דאס — מיט ווארים וואסער.

די אויערליך פון קינד בעדארף מען יעדען טאג אויסרייניגען פון דעם וואקס, וואס קלייבט זיך דארט אן. דאס זאל מען טהון זעהר פארזיכטיג, מיט א שפיץ פון ליינווענד אדער וואסער. אז דאס אויער ווערט פערשטאפט מיט דעם וואקס, רוישט דעם קינד שמעדיג אין אויער און עס דערהערט נישט נישט. אויב פון אויער געהט ארויס אסך וואקס, זאל מען געהן צו א דאקטאר.

בעזונדערס איז די ריינקייט זעהר נויטיג אין קינדער-ערציהונג דער יונגער, שוואכער קערפער פונ'ם קינד, אז מען האלט איהם נישט ריין, קען ער נישט וואקסען און זיך ענטוויקלען ווי געהערט, אויסער וואס דורך דעם קומט אויפ'ן קינד פערשיידענע קראנקהייטען. אזוי ווי מיר וועלען באלד ערקלערען.

די הויט פונ'ם קערפער איז דורכגעפלאכטען מיט פילע דינע בלוט-אדערען און וי שפיעלט זעהר א וויכטיגע ראלע אין מענשענס לעבען. די הויט איז א איידעלע מחיצה צווישען די אינווענינסטע גלידער פון גוף און די אויסווענינסטע וועלט, זי שיצט זיי (די אינווענינסטע אברים) זאלען זיך נישט צופילע דערהיצען אדער צו שטארק אבקהלען.

ווען דרויסען איז קאלט, ווערען די בלוט-אדערליך פון הויט צור-נויפגעקארטשעט, דערלאזען נישט דאס בלוט זאל אהין אבלייפען אין געהעריגער מאס, דאנענען לויפט אן דאס בלוט מעהר און די ווארימ-קייט אין גוף ווערט גרעסער. ווען אבער אין דרויסען איז הייס, ווערט די הויט רויט, איהרע בלוט-אדערען ווערען גרעסער, צושפרייטער, עס לויפט אן אין זיי בלוט מעהר ווי מען בעדארף, און אינוועניג, אין גוף ווערט דאדורך די ווארימקייט וועניגער. לאמיר ארויסנעהן פלוצלינג פון א ווארימען צימער אויפ'ן פראסט, אדער פערשוויצטערהייט שטינקען א קאלט גלאז וואסער, נישט דאס בלוט פון דער הויט א שטרוים פלוצ-לינג צו די אינווענינסטע גלידער און עס קומט דאדורך ארויס א ענטצינדונג.

אויסער דעם געפינט זיך אין דער הויט פילע קליינע לעכעליך, וועלכע הייסען אויף דאקטעריש-לשון פאקען. דורך די פאקען בעקומט זיך די לופט פון דרויסען אינוועניג, אין קערפער אריין, און די פאקען ווערען דורך אונריינקייט פערשטאפט, קען די לופט נישט בעקומען זיך דורך דער הויט אינוועניג. די פאקען דענען אויך, אז דורך זיי זאל ארויס פון גוף וואסער, אין געשמאלט פון שווייס.

עס איז לייכט צו פערשטעהן, ווי אומגעוונד עס איז, ווען די לעכעליך פון הויט ווערען פערלייגט דורך שמוץ און בלאזע, שטייב און אומריינקייט, דאדורך קומען ארויס פילע הויט-קראנקהייטען און שמערט דאס וואקסען פון גאנצען קערפער. פון דרויסען קען די לופט נישט דורכגען דורך דער הויט, פון אינוועניג קען נישט ארויס פון גוף דער שווייס. די גאנצע מאשין ווערט געשטערט.

צו א דאקטאר האט מען געבראכט א מיידעלע פון עטליכע יאהר דאר ווי א שפענדיל און, לויט דער מוטערס רייד — קראנק אויף סחאטע. דער דאקטאר האט בעטראכט דאס קינד און האט געזעהן, אז די קליינע איז אזוי שמוציג, אזוי אומריין, אז ס'איז א עקעל זיך צוריהרען צו איהר! דאס ערשטע מיטעל, וואס דער דאקטאר האט געהייסען טהון דעם קראנקען קינד, איז געווען — א וואנע: אבצוואשען דאס קינד פונ'ם שמוץ. ליידער אבער איז עס שוין געווען צו שפעט. עס האט נישט געהאלפען קיין שום מעדיצין, קיין גוטע ערנעהרונג — דאס מיידעלע איז אין עטליכע טעג ארום געשטאנען אין גרויסע שמערצען! שולדיג אין איהר טויט איז געווען די אייגענע מוטער, וואס האט זי קיינמאל נישט געוואשען און געבאדען!

דער בעסטער מיטעל צו האלטען די הויט ריין — איז באדען. א קינד ביז פינף יאהר בעדארף מען באדען עטליכע מאל אין דער וואך. עלטערע קינדער — איין מאל אין וואך, אדער וועניגסטענס: א מאל אין צוויי וואכען, דאס וואסער, אין וועלכע דאס קינד באדט זיך, זאל נישט ויין צו הייס און נישט צו קאלט. אמבעסטען איז ווען עס האט 26 אדער

האבען געהרג'ט ווינטער'ן, בעת ער איז גאָר נישט געווען אין קאנין בשעת דער רציחה.

די אַגנאציע פֿון דער צייטונג האָט אַזוי ווייט צורייכט דעם הכּון געגען יודען, און אויף דעם קייערליכען בעפֿעהל האָט מען געמוזט שיקען חיל קיין קאנין. פֿיעל יודישע פֿאַמיליעס זענען געוואָרען פֿעראַרעמט און צוראַכירט. דאס געריכט האָט אַרױסגעגעבען אַ פּסק, לױט װעלכען ב ע ט י ב ע ר איז געמשפּט געוואָרען אויף 1 יאָהר און ב ר ו ה ן אויף 6 חרשים תּפּיסה.

יודישע קהלות.

אין אייניגע אָדעסער שולען האָט מען געמאַכט „אל מלא רחמים“ נאָך עמיל ואלא. איין אָדעסער ציוניסטישער פֿעראיין האָט אין יום-כּפור געשיקט איין דעפּעשע צו עמיל ואלא'ס אַלמנה מיט די ווערטער: „אין יום-כּפור בעט די אָדעסער יודישע בעפֿעלקערונג פֿאַר די נשמה פֿון גרויסען מאָן, וועלכער האָט פֿערלאָזט פֿראַנקרייך און די גאַנצע וועלט“, די פֿערוואַלטונג פֿון דעם אָדעסער פֿעראיין פֿון יודישע פֿריקאשטשוקעס האָט בעשלאָסען צו מאַכען יעדען יום-כּפור איין „אל מלא רחמים“ פֿאַר זאָל און מוריע געווען דערפֿון ווין אַלמנה. פֿון מאסקווא האָט מען די טעג געשיקט אַ קראַנק אויף זאָל'ס קבר פֿון יודישע סטודענטען און קורסיסטעס.

— ווי דער „אָדעסקי ליסטאק“ איז מוריע, זענען אַלע 35 פעסט-פֿעלע וועלכע האָבען געטראָפֿען ביז אַהער אין אָדעס. געווען אויף אַרבעט יודען פֿון די פֿאַרשטעט. פֿון ווי זענען 13 מענטשען געשטאָרבֿען. מעהר ווי 400 יודען שטעהען אונטער מאניטארער השגחה און מאַרען נישט אַרױסגען פֿון אָרט, וואו זיי געפֿינען זיך, זיי האָבען געבעטען, מען זאָל זיי געבען טליתים אויף ימים נוראים צום דאַווענען. דער אָדעסער רב האָט זיי אָבער ערלױבט צו דאַווענען אָהן טליתים.

— די „סקריבער מאנאצין“ שרייבט אַז דער אָדעסער קלאָס יודען אין לאַנדאָן מוזען על פי רוב פֿון נױט, פֿערייניגען וויערע וואָהנגען סובלאקאטאָרען. עס קומט זעהר אָפֿט פֿאַר אַז גרויסע פֿאַמיליען נעהמען אַריין אין וויערע וואָה-נונגען אייניגע סובלאקאטאָרען. די לאקאטאָרען שלאָפֿען אין די בעטען און אונטער די בעטען ליגען די קינדער, ווייל פֿאַר זיי איז מעהר קיין פּלאַץ נישטאָ. אויסערדעם ווערט דאס זעלבע בעט פֿערייניגען אייניגע מענטשען מיט דעם ברייט, און איינער זאָל בענוצען דאס בעט פֿון 10 אַ וויגער אָבענדס ביז 6 אַ וויגער אין דער פֿריה, איין אנדערער — פֿון 6 ביז 2 אַ וויגער מיטאָג, און אַ דריטער וויעדער פֿון 2 ביז 10 אַ וויגער אָבענדס, דאס בעט שטעהט אַלוא נישט לעדיג אַ מינוט, דער געהט אַראָב און דער אַרויף!

*

בילדונג.

— אין 2 וואַרשעווער תּלמוד-תּורה'ס (אויף גרשיבאָוסקא און וואלינסקא גאסען) ווערען געפֿענט אומזיסטיגע אַווענד-און שבת-קורסען פֿאַר יודישע לעהר-יונגליך פֿון בעלי-מלאכות ביז 16 יאָהר. אויף די קורסען וועט מען לערנען אַלגעמיינע למורים. די קורסען וועלען ווערען אויסגעהאַלטען פֿון דער יודישער געמיינדע. — רר. אייזענשטאַט פֿון ראָסטאַוו איז אונז מוריע, אַז דער קראטאר פֿון האַרקאָווער בילדונגס-ראַיאָן האָט איהם איצט געגעבען די ערלױבעניש צו פֿעראייניגען די ראסאטווער חדרים אין איין הויז, די וויכטיגקייט פֿון פֿעראייני-גען צוזאַמען עטליכע חדרים איז אַרומגעדרעט געוואָרען פֿון רר. אייזענשטאַטען אין „יוד“, נומער 26 פֿון היינטיגען יאָהר.

*

א יודישע אַניווערזיטעט.

== דער פֿערשטאַרבענער פֿראַפֿעסאָר שאפּירא, וואָס האָט געשאפֿען דעם נאַציאָנאַל-פֿאַנד, איז אויך דער ערשטער געווען, וועלכער איז אַרױסגעטרעטען מיט דעם געדאַנק צו גרינדען אַ יודישע אַניווערזיטעט. אין די לעצטע יאָהרען, ווען די רייטישע אַניווערזיטעטען האָבען אויך אָנגעהויבען צו פֿערמאַכען וויערע מיהרען פֿאַר די רומישע יודען, איז וויעדער אַרױסגעשוואומען דעם פֿראַפֿעסאָר שאפּירא'ס פֿראַיעקט. נאָך בעת פֿריהער איז דער פֿראַיעקט נור געווען אַ פֿיינער חלום, הױבט ער איצט אָן צו קריגען הענד און פֿיס.

מיט 2 חרשים צוריק איז אַרױס אין בערלין פֿון דעם יודישען פֿערלאַג אַ בראַשיווער, וואו עס ווערט ערקלערט די נויטהיגקייט פֿון אַ יודישער אַניו-ווערזיטעט, און אין אַזא קורצער צייט האָט שוין דער פֿראַיעקט געפֿונען פֿיעל פֿריינד. רר. ווייצמאַן, וואָס האָט איצט געמאַכט אַ ריווע איבער באַק, ראסאטאוו, האַרקאָוו און קיעוו, האָט צוגעפֿעקליכען 8,000 רובעל אויף צו מאַכען אַ בױ-רא, וועלכע דאַרף זיך פֿערנעהמען מיט אַגנאציע און מיט דער גרינטיכער אויספֿאַרשונג פֿון דער פֿראַגע וועגען אַ יודישער אַניווערזיטעט. אין האַרקאָוו איז געגרינדעט געוואָרען צו דעם צוועק אַ קאַמיטעט, אין וועלכען עס נעהמען טהייל דריי יודישע פרױוואט-ראצענטען פֿון דער דאָרטיגער אַניווערזיטעט, די בעקאַנטע פֿראַפֿעסאָרען אָוסיאָניקאָוו און דאַליעווסקי האָבען צוגעזאָגט זייער שטיצע. אין באַקו האָט אַ קריסטליכער אַדוואָקאַט אַריינגעשיקט אַ נדבה פֿאַר דאָס בױרא מיט אַ בריעף, אין וועלכען ער בעט. מען זאָל אָן איהם נישט פֿערי-

קינדער וואָס בעקומען לײכט אַ קאַטאר, זאָלען שווענקען די נאָז מיט קאַלטע וואַסער אין וועלכע מען צופֿיהרט באַרני קוואַס (אויף אַ נלאָז איבער געקאכט וואַסער — אַ טהע-לעפֿעלע קוואַס-באַרני).

ד"ר י. מ-ן

די יודישע וועלט.

געזעצען און משפּטים.

— אויף ענדע אָקטאָבער ווערט צוזאַמענגערופֿען אין פעטערבורג די ראבינער-קאָמיסאָן, וועלכע איז ביים דעפֿאַרטאַמענט פֿון פֿערמער גלױבענס, כדי צו בעקלערען אייניגע פֿראַגען, וואָס זענען נוגע דעם יודישען פֿאַמיליענרעכט. דער קאָמיסאָן וועלען ווערען פֿאַרגעלעגט צווישען אנדערעם די פֿראגען: וועגען מבטל זיין הליצה און ערלױבען איין עגונה התונה צו האָבען נאָך אַ געוויסער צייט.

— פֿאַר אַ פֿאַר חרשים צוריק האָבען זיך געווענדט אייניגע יודישע לעהרער-פֿעראייניגען צו די גרינדער פֿון מאַסקווער לעהרער-קאָנגרעס, אַז מען זאָל זיי ערלױבען צו קומען צו דער לעהרער-אַסיפה. די יודישע לעהרער האָבען פֿיעל געוויכט געלעגט אויף דעם, רעכענענדיג אַז דער קאָנגרעס וועט זיי בעהילפיג זיין צו פֿועלען ביי דער רעגירונג, אַז מען זאָל יודישע לעהרער געבען דאס רעכט צו וואָהנען אומעטום אין רוסלאַנד. איצט האָבען זיי בעקומען איין ענטפֿער וועלכער האָט צושלאָגען וויערע אַפֿטונגען. די פֿיהרער פֿון דעם לעהרער-קאָג-גרעס שרייבען, אַז דעלעגירטע פֿון יודישע לעהרער-פֿעראייניגען קענען נישט קומען קיין מאסקווא, נישט האָבענדיג דאָרט קיין רעכט צו וואָהנען; אויסערדעם קען קיין פֿעראיין נישט טהייל נעהמען אויף דער אַסיפה אָהן אַ ערלױבעניש פֿון מיניסטער פֿון אינגערען.

— די קיעווער פּאָליציי האָט געגעבען אַ בעפֿעהל, אַז פֿערמער יודען, וועלכע קומען קיין קיעוו, כדי איינצוטראַטען אין די צאהן-אַרצט שולען, מאַרען נישט בלייבען אין קיעוו, כל זמן זיי ווערען נישט אַריינגענומען אין שולע.

— וועגען דעם בעריהמעטען קאניצער פֿראַצעס פֿון עלילת דם זענען איצט וויעדער געווען משפּטים אין בערלינער געריכט, אַלס בעשולדיגטע זענען פֿאַרגעקומען דער רעקאטאָר פֿון דער אַנטיסעמיטישער „שטאַטסבירגער צייטונג“ בעט טיכער און ווין מיטאַרבייטער ברוהן, וועלכע האָבען מוציא-לעו געווען אויף די ריכטער און בעאַמטע, וואָס האָבען געפֿיהרט דעם קאניצער פֿראַצעס. זיי האָבען געשריבען אין וויער צייטונג, אַז די יודען האָבען דערהרגעט אַ קריסטליכען גימנאַזיסט ווינטער'ן און אַז די ריכטער און די בעאַמטע האָבען פֿערדעקט די טאטנים פֿון די יודען. אויסער די געריכטסבעאַמטע זענען אַרױס-געטרעטען אַלס בעשולדיגער די יודען לעווי, קאַספּאַרי און גרויסמאַן, אויף וועלכע די „שטאַטסבירגער צייטונג“ האָט אנגעוויזען, אַז זיי זענען די רוצחים פֿון דעם גימנאַזיסט.

דער משפּט האָט אַרױסגעוויזען אַ קלאָר בילד פֿון אַנטיסעמיטישער אַנטי-ערהרליכקייט און גראַבקיט, וועלכע איז געוואָרען אויסגעגאָסען אויף יודען מיט פֿולע עמער.

עס איז ווערט צו בריינגען די איסמאגען פֿון קאניצער פֿראקוראר שווייגער: „דער פֿראקוראר, וועלכער איז געווען פֿאַר מיר האָט הוקר דורש געווען אויך אין אַוועלכע פֿעלע, וואו די ידעוועט זענען געווען געגרינדעט אויף גקמה, נארישקייט און אַפֿילו שגעון, עס איז געווען אזא מעשה: אַ קאניצער יודס אַראַויער איז גלייך נאָך ווינטער'ס רציחה אַרױסגעפֿאַהרען קיין בערלין, און דאס איז געווען גענוג אַרױפֿצולעגען אויף איהם אַ חשד און דערנאָך צו ברענגען ראיות געגען איהם, אַז ער איז דער רוצח. עס האָבען זיך געפֿונען קאניצער בעלי-בתיב, וועלכע האָבען עדות געזאָגט, אַז סארויערס 4 יאהריגעס מיידל האָט אַליין געזאָגט, אַז איהר פֿאַטער האָט דערהרג'ט דעם גימנאַזיסט, איהם צושנימען אויף שטיקליך און אָנגעקאכט, אויף גרונד פֿון די דאָזיגע ידיעות האָט מען סארויער גערופֿען אין די פּאָליציי, נאָך איהם איז צום גליק געלונגען צו בעווייזען, אַז אין טאָג פֿון דער רציחה איז ער נישט געווען אין דערהיים. אויסערדעם האָט מען אויף גרונד פֿון עדות פֿון דער משונגענער ראַדקע אַבי-נעהאַלטען 4 יודען זעקס חרשים אין תּפּיסה.

דער שולדיגער אין אַלע מאסעס מעשים איז געווען דער אַנטיסעמיטישער קאַמיטעט אין קאנין, וועלכער האָט אַלעס אָנגעווענדט, כדי צו פֿערפֿלאַנען דעם פֿראַצעס און צו דערשטיקען דעם אמת. די „שטאַטסבירגער צייטונג“ איז געווען איינע פֿון די רעדעפֿליהרער, און דאס בלאט איז צומהיילט געוואָרען אומזיסט צווישען הכּון.

אין דעם פֿראַצעס — האָט געזאָגט דער פֿראקוראר — האָט די פֿאַנטאַזיע געשפּיעלט די הויפט-ראָלע. אַלע זענען געווען ווי פֿערבלענדעט אין מעשיות, וועלכע זענען נישט געשטוינען נישט געפֿליגען, יעדער האָט געזוכט די רוצחים צווישען יודען, און וועכענדיג האָט זיך די פֿאַנטאַזיע אַזוי צושפּיעלט, אַז מען האָט געזעהען די רציחה מיט די אויגען און דערצעהלט גאָנץ גענוג זאכען, וואָס קיינער האָט נישט געזעהען. איינער מיט'ן נאָמען אַרדא ויצט אין תּפּיסה דער-פֿאַר, ווייל ער האָט פֿאַלש געשוואָרען, אַז ער האָט אַליין געזעהען, ווי יודען

נאך ימים טובים.

(א בילד).

שלמה זלמן, דער שמש פון דעם גרויסען בית-המדרש האט זיך אסרוהג א גאנצען טאג געניכטערט פון זיין גוט יום-טוב אָבערנעבן שמחת-תורה אַלע זיינע בעלי-בתיים. געגאנגען איז ער יום-טוב צו אַלע-מען, און אַהיים איז ער געקומען שכור-ליך שפעט אין דער נאכט. נו, דאס פערשטעהט דאך שוין יעדער מן הסתם אַליין, אַז נישט פון גוט יום-טוב טוב ווערט מען שכור, נאָר פון די כוסות וואָס נאָך דעם גוט יום-טוב אין דער פֿריה איבער דער צייט פון דאווענען איז שלמה זלמן אַרומגעגאנגען איבער'ן בית המדרש טאָקי נור ווי צו חלום: דער פנים בלאס ווי אַנאַלטער קיטעל, די פאות מיט דער באָרד משונה'דיג צו-קניטשט, די אויגען טונקעל ווי די צובראָכענע שויבען פון דעם אַלטען גאַנעק-לאַמטערין, און דער שמייעלע, וואָס אויף די פֿערטריקענטע בלאַסע ליפען, — אַ לעקיש שמייעלע!

ווען עמיצער האָט איהם וואָס ס'איז געפֿרענט, האָט ער אויף אַ וויילע אויפֿגעהויבען די אויגען, אָנגעשטעלט די אויערען און כלומדישט ווי געהערט, נאָר באַלד האָט ער אַ שאַקיל געטהון מיט'ן קאָפּ און אַ מאַך געטהון מיט'ן האַנד און נישט דערהערענדיג, וואָס יענער רעדט איז ער זיך ווייטער אַוועקגעגאנגען צו חלום.

ער האָט קוים דערהערט, ווען דער עולם איז זיך צוגאנגען פון בית-המדרש, און אריבערהאַפּענדיג זיך אַהיים און אַבוואַרמעסנדיג דאָרטען ווי ס'איז, האָט ער זיך ניד אומגעקעהרט צוריק אין בית-המדרש און גלייך גענומען דעם אַלטען קהל'שען טליח, אַוועקגעלעגט איהם צוקאָפּען און אויסגעצויגען זיך פֿאַר'ן טיש נעבען הרובע אויף דער האַרטער באַנק.

קיינער האָט איהם נישט געשטערט דעם טאָג פון זיין שלאָף: די מלמדים זענען אַרומגעלאָפֿען אַ גאנצען טאָג — דאס דינגען אַ חדר און דאס געזאָהר ווערען נאָך אַמאָל צו די בעלי בתיים און אָנזאָגען די תלמידים, וואוהין זיי זאָלען מאַרגען קומען אין חדר מאַכען אַ התחלה; די יונגוואַרג זענען אויך געזעסען אין דערהיים — ווער ס'האָט געהאַל-פֿען דעם טאָטען פֿונאַנדערנעהמען די סוכה, און ווער ס'איז געקראַכען אויפֿ'ן בוידעם אַראָבערהעמען די דאָפּעלטע פֿענסטער, דען ס'איז שוין געווען רעכט קאַלט, און דער הימעל איז געווען בעדעקט מיט גרויע וואָלקענס, וואָס האָבן געווינען אויף אַ שניי!

שלמה זלמן האָט זיך געקעהרט אַ גאנצען טאָג פון איין זייט אויף די אַנדערע זייט — זיינע אַלטע ביינער האָבען שוין נישט געקענט ליידען קיין האַרטע באַנק — ער האָט אַ דרעמיל געטהון, אַ חראַפּע געטהון אַ ביסל און זיך ווייטער געקעהרט און ווייטער געקעכצט. אַזוי איז ביי איהם אָבערגעגאנגען דער טאָג ביז העט אין מנחה אַריין.

אויפֿ'ן אַנדער'ן טאָג איז ער שוין געווען מיושבדיגער אַביסיל, נאר נאָך אַלץ ווי שלעפֿערדיג. ער האָט ווייטער געמאַכט אויף ניד ווין וואַרמעס און האָט זיך ווייטער געקעהרט אַ גאנצען טאָג אויף דער האַרטער באַנק פֿאַר'ן טיש נעבען דער קאַלטער הרובע. נאָר דעם טאָג האָט ער זיך אויפֿגעהויבען פֿון פֿאַר'ן טיש אַ ביסל פֿריהער. ער האָט זיך נישט איילענדיג אַראָבערגעלאָזען די פֿיס פון באַנק אויף דער ערד, זיך אַנידערגעזעצט פאַמעליך, מיט איין האַנד אונטערגעשפּאַרט דעם קאָפּ אויפֿ'ן טיש און די אַנדער האַנד נלאָט אַזוי אַראָבערגעלאָזען אויפֿ'ן באַנק און זיך גענענעצט ביסליכווייז:

געסען, ווען מען וועט קלויבען געלד פֿאַר די אוניווערסיטעט, אין קיעוו האָט איינער פֿון די יודישע גבירים צוגעזאָגט פֿאַר די יודישע אוניווערסיטעט 300 טויזענד רובעל.

די פֿראַגע וועגען דער יודישער אוניווערסיטעט וועט פֿערהאַנדעלט ווע-רען אויף דעם איצטיגען קליינעם קאָנגרעס.

*

פערשידענעם.

— די האַלערא, וואָס איז געווען פֿריהער אין מצרים, האָט זיך אַריבער-געשלעפּט קיין פֿאַלעסטינאַ. אין יפו איז פֿאַר אַלע דורכפֿאַהרער געמאַכט געוואָ-רען אַ קאראַנטיין.

*

ציוניסטישע נייעס.

— דעם 24-טען אָקטאָבער נאָך דער רוסישער רעכנונג וועט ווין אין אַרעס די אַלגעמיינע אסיפה פֿון דער חברה צו שטיצען יודישע ער-אָרבייטער אין פֿאַלעסטינאַ און אין סוריען.

*

איין ציוניסטישער אווענד אין וואַרשוי.

— דעם לעצטען שבת-צו-נאכט איז געווען אין וואַרשוי איין גרויסע ציוניסטישע פֿערוואַמלונג. אין דעם ענגלישען זאָל האָבען זיך צוזאַמענגעקלויבען חסידים און פֿרייע, ציוניסטען און גענער צו הערען די ציוניסטישע רעדנער. דער זאָל איז געווען פֿול, ביז 700 מענטשען זענען געקומען צו דער אסיפה. אין זאָל האָט מען געקאָנט הערען אַלע שפּראַכען, וואָס זענען נור פֿערברייטעט צווישען די יודען אין וואַרשוי. מען האָט גערעדט יודיש, פּויליש-יודיש און ליטוויש-יודיש, מען האָט אויך גערעדט פּויליש און רוסיש. אויך די רעדען פֿון דער בימה זענען אָבערהאַלטען געוואָרען אין די אַלע אָנגערופֿענע שפּראַכען. אַדוואָקאַט קאהן האָט פֿערענטפֿערט דעם יודישען נאַציאָנאַליזם געגען די פּוילישע צייטונגען. מיר ווילען נישט שאַפֿען קיין נייע נאַציאָנאַל, האָט ער גע-זאָגט, נאָר מיר ווילען בלויז אויפֿלעבען איין אַלטע נאַציאָנאַל, מיר ווילען נישט אויסקלערען אַ נייעם נאַציאָנאַליזם, נאָר מיר ווילען אָבהיטען אינזער אַלטע נאַציאָנאַלען גייסט, פֿאַר וועלכען מיר האָבען חסיד מקריב געווען אונזער אַלע-בען. מיר ווילען נור אָבהיטען דאָס, וואָס געהערט צו אונז, אונזער תורה, אונ-זער שפּראַך און אונזער גייסט, און מיר ווילען נור ווייטער קריגען דאָס, וואָס עס האָט אַמאָל געהערט צו אונז, דאָס הייסט, אונזער לאַנד.

ה. פֿרייד האָט איבערגעגעבען אין זשאַנגאָן אַ דין-וחשבון פֿון דער מינסקער אסיפה.

א גרויסען איינדרוק האָט געמאַכט אויף דער אסיפה אַדוואָקאַט קליינער-מאַן. ער האָט שטאַרק קריטיקירט די וואַרשויער יודישע אסימילאַטאָרען, וואָס ווילען פֿון ציוניזם נישט הערען, וואָס פֿאַלען אויף איהם אָן, ווייל ער איז נאָך זייער מיינונג אַ שריט צוריק. ווען מען זאָגט, אַז די ציוניסטען געהען צוריק, זאָגט ה. קליינערמאַן, וואָס זאָל מען זאָגען וועגען די אסימילאַטאָרען? ווען מיר געהען צוריק, געהען זיי מיט'ן קאָפּ אַראָב, ה. קליינערמאַן טרעט אַרויס שאַרף געגען די פֿיהרער פֿון דער יודישער געמיינדע אין וואַרשוי, וואָס זיי שעמען זיך פֿאַר אַ יודיש וואָרט, וואָס האָבען אַלע וויכטיגסטע ענינים פֿון שטאַרט, ווי תלמוד-תורה'ס, חדרים און בתי-מדרשים איבערגעגעבען אין די הענד פֿון די חסידים, עס זאָל קיין שטאַהל פֿון ליכט אַהין נישט אַריינקומען, און זיך האָבען זיי איבערגעלאָזען די האַנדווערקשולען, די בקור-הולים'ס, וואו אַ יודיש וואָרט טאָר נישט דערמאָנט ווערען.

אין די יודישע פֿרוימען ערציהט מען די קינדער אין שנאה צו זייער פֿאַלק, אין די תלמוד-תורה'ס און די בתי-מדרשים איז שמוץ, די רבנים פֿיהרען נור די ביכער, און עס איז קיין איינציגער נישט צווישען זיי, וואָס זאָל זיין גרויס אין תורה און וואָס זאָל זעהן אויסצובעסערן די שלעכטע זייטען, וואָס עס זענען ביי אונז אומעטום.

אונזער געמיינדע זאָרנט נור פֿאַר די אויסענדיגע זייט. זי מאַכט פֿיינע מצבות, זי פּוצט אויס דעם בית-עלמין, זי וויל אַריינטראָגען לעבען צווישען די טויטע און טויט צווישען די לעבעדיגע.

א סך דאָרף געטהון ווערען, ביז עס זאָל אַלעס אויסגעבעסערט ווערען. נאָר לאַנג וועט אזוי נישט בלייבען, דען דער ציוניזם געהט. עס וועט קומען אַ צייט, ווען מען וועט זאָגען: איהר, הערערען אסימילאַטאָרען, מאַכט פֿלאַץ, די ציוניסטען געהען!

די רעדע פֿון ה. קליינערמאַן האָט אַרויסגערופֿען לאַנגע און הייסע אפּלאַדיסמענטען. נאָך איהם האָבען גערעדט: דר. הורוויץ וועגען נאַציאָנאַל-פֿאַגד, ה. חזן וועגען דעם חסידים און ציוניזם און דר. דאָוירזאָהן וועגען די פּוילישע צייטונגען און זייער שייכות צום ציוניזם.

דער אווענד האָט זיך געענדיגט שפעט אין דער נאכט. מען איז זיך פֿונאַדערגעגאנגען מיט דעם פֿערהליכען געדאַנקען, אַז דער אווענד האָט דעם ציוניזם געבראַכט פֿעל נייע קרעפטען.

— איז אַנטקעגן וואָס האָב איך אייך דאס אַלעס געוואָלט אויספֿיהרען? — יא, איז ביי יעדער יודען איז איצט עפֿים ווי נאָך אַ חתונה, און נאָך אַ חתונה, פֿערשטעמט איהר מיך, איז די בעסטע זאָך, אַז מע זאָל נישט רעדען פֿון איהר, דען אויב נישט, וועט זיך אייך חלומ'ן אַ גאַנצען טאָג — נישט נור ביינאַכט — לעקיד מיט בראַנפֿען מיט בליי-זמר מיט אַ נומער וועטשערע, און אייך וועט זיך וועלען זיין אַ מחותן — דאָס הייסט אויף פֿראַנסעז עברייטיש: איהר וועט זיך פֿוילען טהון, וואָס אייך נויטהיג איז.

— נו בכך, איז וואָס ווייטער?

— דער בכך איז אַזוי: אויב איהר האָט אַ גאַנצע פֿאַר שטיוועל מיט אַ גאַנצען פֿוטער, מיט עטליכע קליטקעס האַלץ, דאס הייסט אין דערהיים נישט אין בית המדרש, זענט איהר אַ לייט, איז צו אייך קיינער נישט גלייך.

— נו, און מעהר דאָס מען שוין גאָר נישט?

— וואָס זשע נאָך? קאַרטאָפֿלעס מיט בוראָקעס מיט נאָך דאס גלייכען האָט אייך מן הסתם דאס ווייב אַנגעבראַכט פֿון דאָרף; נו, און ווייטער ווייט איך טאָקי נישט, וואָס איהר דאַרפֿט.

— איהר האָט שוין מיך פֿערדאנהיט, ווי איך זעה.

— אייך האָב איך שוין לאַנג פֿערדאנהיט. אַלע האָבען זיך איבער ימיס'טובים אויסגעבייטעלט, און איהר קיין עין-הרעל נישט — אייך איז איבערגעפֿאַלען אַ גראַשען: דאס איז קערה, דאס איז אחרונגעלד או דאס איז דאס און דאס איז יענעס...

— הייסט דאָס, זענט איהר מיר מקנא?

— מקנא? עט! אויך מיר פֿאַרהאַן וואָס צו מקנא זיין? אז שוין יא מקנא זיין, איז לכל הפחות גרונם דבשה'ס מיט זיינע טויענדער. ווען איך וואלט האָבען האַמט אַ העלפֿט פֿון איהם, וואָלט איך שוין נישט לאַזען מיין אַלטע זאָל פֿריהרען ווינטער אין איהר קראַם, די לאם, און פֿערקויפֿען דאָרטען ליימענע טעפֿליך.

— נו, גענוג וועגען אונז; דערצעהל עפֿים וועגען לייטען.

— וועגען לייטען? וואָס קען איך אייך איצט דערצעהלען? די בעלי-בתים שימען ארום די פֿרייבעס, און די בעלי-בית'טעס שמירען אַרום פֿון דרויסען מיט לייט די פֿענסטער; די וואָס שעמען זיך דאס אַליין צו טהון, שיקען זיי אַרויס די קינדער; אַזוי דינגט איינער פֿון צוואַנציג למאי זאָל איך זיך שעמען, איך אַליין האָב נישט לאַנג אַרומגעשאטען מייע פֿרייבעס; מישיינס'געוואָנט, אונזערע פֿרייבעס האַלטען דאָך אין גאַנצען דריי שפּאַץ.

— מייע פֿרייבעס האָבען מיר מייע הברה אַרומגעשאטען נאָך היינט בייגיגען.

— איך האָב דאך געזאָגט, אַז אייך האָב איך שוין פֿערדאנהיט.

— נו, ווייטער ליב דער שטומינקער'ס לייזט נעשמאַק געלד פֿאַר בוראָקעס מיט מעדערען, מיט קרויט, מיט די איבעריגע זאַכען; לייט זאָגען, אַז ער וועט היינטיגס יאָהר נתעשר ווערען.

— יא, מיין אַלטע האָט מיר געזאָגט, אַז ביי איהם איז זעהר גע-ראַטען היינטיגס יאָהר.

— נו, די שוסטערס טאַנצען איצט אַרום פֿריץ דעם רימענקרעמער, ער זאָל זיי אויסבאַרגען פֿעל מיט פֿאַרדעשוועס; וועמען ער וועט אויס-באַרגען, וועט יענער מן הסתם זיך שוין פֿערוקען ערגיץ אויף די דער-פֿער בוי זייערע חגיות. נו שניידערס אויך דאָסעלבע, נאָך שבת מן הסתם וועט מען אָנהויבען צו געהן.

— האָ האָ האָ — האָט זיך אַבגעקלונגען זיין גענעץ אויפֿן גאַנצען בית-המדרש.

ער האָט זיך איינגע מאל מיט געווען אויסרייבען די אויגען, קראַצען די פֿאטיריצע, גאָר פֿון אַרש האָט ער זיך אַלץ נישט געריהרט. און אין דער אמת'ן איז ער פֿאַר זיך גערעכט:

וואָס פֿאַר אַ מלאכות האָט ער דאָ צו טהון? וואָס אַרש דאס, אַז ער וועט זיך ויצען אַזוי אויף איין אַרש? אַט ווען עמיצער וואָלט קומען, וואָלט זיין גוט אַביסיל צו שמועסען.

און אויף שלמה זלמן מול האָט זיך אַבגעעפֿענט די טהור, און עמיצער איז טאָקי געקומען.

שלמה זלמן האָט אויפֿגעהויבען דעם קאַפֿ.

— א, ר' חיים דוד!

— וואָס זיצט איהר עפֿים אַזוי צופֿלאַכטען ר' שלמה זלמן? —

האָט איהם חיים דוד געפרעגט.

— נאָ דיר צופֿלאַכטען — האָט שלמה זלמן געענטפֿערט מיט אַ פֿריינדליכען שמייעלע — וואָס דען האָט איהר געוואָלט — איך זאָל געהן טאַנצען?

— מיט עטליכע טעג פֿריהער — שלמה זלמן אויגען זענען געוואָרען לעבעדיגער און ברייטער — מיט עטליכע טעג פֿריהער, דוכט מיר, האָט איהר אויך געטאַנצט; פֿאַר וואָס טאַנצט איהר איצט נישט? חיים דוד האָט אַ מאַך געטהון מיט'ן האַנד.

לאַמיר בעסער נישט רעדען וועגען דעם! ביי יודען נאָך ימיס'טובים, ווייטט איהר דאָך, איז אַזוי ווי נאָך אַ חתונה, אַ גאַנצען חדש האָט זיך געדעש'ט, געטומעלט — שבת, יום-טוב, יום-טוב, שבת, יעדער יוד האָט עפֿים גאָר ווי פֿערנעסען, וואָס באַלד וועט אַנקומען אַ ווינטער מיט שנייען און מיט פֿרעסט, ער האָט זיך ווי ס'איז אויפֿגעפֿויקט די ימיס-טובים, און ס'איז געווען געלעבט: אַלע דריי טעג אַ ווינטער קאַלנער מיט אַ פֿרישע בולקע...

— אַ פֿרישע בולקע? — פֿאַר וואָס טאָקי נישט אַ קיילעטש אָדער אַ בייגעל אָדער אַ לייטער?

— אַט זעהט איהר, נאָך בעסער! נו און צו דעם איז, ווי ס'פֿיהרט זיך, נאָך געווען פֿיש מיט יוד, מיט צימעס, מיט קרעפֿליך, מיט וואָס איהר ווילט; עפֿים יעדער יוד האָט זיך מעהר נישט געוואוסט ווי געהן אין שול, דאוונען און מאַראַליקען דאָרטען און קומען אַהיים צום נוסען וואַרמעס, און די לעצטע טעג האָט ער נאָך גאָר געחאַפֿט אַ שנאַפֿס מיט אַ האַפּקע. מיט אַמאָל שטעהט ער אויף אסור-חג אין דער פֿריה, הויבט איהם אן דאָס ווייב ליינען אַ צעמיל: דא בן איך שולדיג און דאס איז נישטא, און דא בן איך שולדיג און דאס דאַרף מען, און דא בן איך שולדיג און דאס מוז מען...

— דאס ביזטו גערעכט, דאס איז אמת: דער עולם האָט זיך רעכט אויסגעבייטעלט איבער ימים טובים.

— נאָך אַמין אויסבייטלען! נאר וואָרט — אַט וועט מען איהם באַלד ליינען שבת צו מנחה די סדרה: ואלה תולדות נח; איהר ווייטט וואָס דאָס איז? דאס איז אַ סדרה מיט פֿרעסט און מיט שניי און מיט האַלץ אויף אַ גאַנץ ווינטער און מיט שטיוועל און מיט אַ פֿוטער און מיט קארטאָפֿלעס און מיט בוראָקעס און מיט ציבעלעס און מיט... מיט עטליכע גילדען.

— איי די עטליכע גילדען — האָט שלמה זלמן אַ שאַקעל גע-טהון מיט'ן קאַפֿ.

— מע זאגט, אז היינט זענען צוגעקומען עפס נייע מלמדים ?
 — יא, וואס זאגט איהר אויף מאטילס איידעם ? א חדש נאך
 דער חתונה און שוין א מלמד ! איהר וואלט איהם נור יעצט געדארפט
 אַנקוקען. ער איז דאך געווען א גאנצער גאליגאנץ, היינט אָבער האָט
 ער אָנגעלענט די פאות פֿון פֿאר די אוירען, דעם בלישטשטעמען קעלנעריל
 ויינעם האָט ער שוין בעהאַלטען און האָט אָנגעהאָן אויפֿן האַלץ עפס

ווארשאווער אדרעסען :

קורצוואארען (גאלאנערע) :
 געברידער קיפער ווארשא, דלונא 51
 אָוסעי וויציק, נאלעוויקי אייוואנאוויס באזאר
 * * *
 רעסטאראנען :
 לעווין גענשא 18.
 * * *
 שמעמפעל-מאכער :
 א. מאָק קופיעצקא 12.
 * * *
 שרעססער-פאבריקען :
 י. ל. פאוועלסקי נאלעוויקי 35.
 * * *
 שוואמען, בומער אד"ג :
 הירש ליב גינצבורג, נאלעוויקי 3.

מעס, אל-וואארען :
 ס. ב. קאַרנטייער, טאווארוא 30, טעל. 1490.
 * * *
 עהל און עזמישע ארטיקלען :
 ה. מענעס, טווארדא 36 (טעל. 1686).
 * * *
 פאפיר-געשעפטען :
 אָוסעי ראָס, נאלעוויקי 33, טעל. 1096
 א. גאלדוואסער, קראשינסקי פליאשן 3.
 * * *
 קאנדיטאראיען :
 מ. שפיגעלנלאס נאלעוויקי. נ"ו 10
 געברידער קאטליצקי, נאָוואָליסקי נ"ו 8

אינדיגא און אנדערע פארבען :
 אלעקסאנדער קאָהן, נאלעוויקי 17
 * * *
 בוכהאנדלונגען :
 „אחיאסף“ נאלעוויקי אייוואנאוויס באזאר
 י. לידסקי, נאלעוויקי 38.
 ד. סאָווא, טווארדא 5.
 * * *
 בתי ספר :
 א. ליובאשיצקי, נובוליפיה 15.
 * * *
 לייבהיכליאטהעקען :
 „פראַגרעס“ נאלעוויקי 38 וואָהננג 27,
 ד. סאָווא, טווארדא 5.

נמצא בדפוס ובקרב יצא לאור :

אחיאסף

מאסה ספרותי עם תמונות וציורים

וגלוח אליו לוח השנה, כרוניקה, ביבליאגראפא וידעות
 שמושיות

לשנת תרס"ג

יורד ע"ר. ברייניז.

בשנה זו נמלאו עשר שנים למיום הוסד
 „אחיאסף“ על כן הוציאה החברה לשנת תרס"ג
 לוח-יובל לזכרון.

לוח-היובל גדול הוא בכמותו (שלא בערך לעומת
 תשעת הלוחות הראשונים), ועשיר בחלק הספרות
 היפה במאמרים לשאלות הזמן, בתולדות וציורים
 ספרותיים. כל החלקים האלה מעובדים ומבוררים
 בבחינת השפה והסגנון ובבחינת התוכן. הסופרים
 הכותבים לוועזות ששלחו את מאמריהם לה"לוח" כתבום
 לשמו ולא הרפסום בשפה שבה כתבום. — גם חלק
 הציורים והתמונות מצטיין בערכו : הציור הגדול יוסף
 איזראעלס הקדיש ללוח פרי הרטו ואמנותו
 הגאונת, והציור הנוזע ליליען קשט את מעטפת הלוח
 בציורו.

הלוח נדפס בשנה זו על גיר מובחר ובידוי וחדר.

מחירו 1 רובל 50 קאפ, ועם פארטא 1 רובל 85 ק, מכורך הדר 1,90 רובל, ועם פארטא 2,25 ר.

בצאת הלוח לאור בעוד זמן קצר יעלה מחירו לשני רובעל לבד פארטא.

הגנו מעוררים את קוני הלוח התמידים את המוים והסוכנים לשלוח אלינו פקודותיהם במוקדם האפשרי
 למען לא יאחרו מן המועד.

Издательство „АХІАСАФЪ“, ВАРШАВА. Verlag „Achiasaf“, Warschau.

ראזיערען אהן א מעסער !!!

מיין ראזיערער דאס בעסטע דער וועלט, אין עטליכע מינוטען קען
 יעדער מענטש זיך זעלבסט גאלען אהען מעסער. נאך בעשמירט מיט די פורער,
 די האָר פֿאלען אויס און די הויט ווירד ווייכער און ווייס. מינע נייע פֿאָדער
 איז ווייס און שמעקט ווי פֿארפֿום ווייף. איינע שאכטעל קאסס 1 רובל (פֿרײַ),
 3 שאכטעלן 2 רובל, 12 שאכטעלן 5 רובל, 24 שאכטעלן 8 רובל. געלד
 מוז מען פֿאָראַויס איינשיקען, פֿער נאכנאָמע ווירד נישט געשקט.

J. B. Sakolsky, Dageraad plaats 30. Antwerpen (Belgien).

מיטלעלי עז לעכען
 אלע לערערס וועלע איר לערער
 מאכען : ייִד, בען-ערל, שווע-
 וואָס, וואָנשעמיר, נאָויר, שפּיע-
 נעל-פֿאַבריקאַצאָן און נאָך פֿיעל
 אנדערע (ביי 48 אַדמאַטעלן) האָבן
 איר צוזאַמענגעשטעלט אַזאַ אַרץ
 פֿיר וועלכע איר נעמט
 נור 3 רובלע.
 איר צוזאַמאַרעט איר פֿאַנגען, איר
 שיקט איר וואָסאָווער איר
 פֿעללאָג.
 I. M. MATUSON
 Warschau, Mils 17.